

המלכת יהוא פרק ט', פסוקים א'-י"ג

רקע למורה

בעוד יורם מלך ישראל התרפא ביזרעאל, נמשכה המלחמה נגד ארם ברמות גלעד. בו בזמן התרחש אירוע בעל חשיבות דרמטית הקשור למלכי ישראל. אירוע זה הוא פרי שליחותו של אלישע הנביא, שאותו אנחנו שבים ופוגשים בפסוקים הבאים.

אלישע הנביא ציווה על אחד מבני הנביאים להמליך את יהוא למלך ישראל. יהוא היה שר בצבא יורם, ונערו של אלישע נשלח אליו לרמות גלעד בעודו בשדה הקרב.

מדוע ציווה הנביא להמליך את יהוא?

כדי להבין את סיפור המלכת יהוא, שלא היה משושלת בית אחאב, נחזור לתקופת מלכותו של אחאב על ישראל, אשר בימיו פעל אליהו הנביא.

בימיהם של אחאב ואיזבל הוכנסה עבודת הבעל לממלכת ישראל, והוקם לכבודה בית מקדש אלילי בעיר הבירה שומרון (ככתוב במלכים א' ט"ז, ל"ב). אליהו ניסה להתמודד עם תופעה זו אך לא הצליח למגר אותה. הייאוש הגדול של אליהו התבטא בבריתו אל המדבר לאחר מעמד הר הכרמל ובזעקתו אל ה' במעמד הר חורב: "וַיֹּאמֶר קָנָא קִנְיָתִי לַיהוָה אֱלֹהֵי צִבְאוֹת כִּי עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְבְּחֶיךָ הָרָסוּ וְאֶת נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בַּחֶרֶב וְאַחֲרַי אֲנִי לְבַדִּי וַיִּבְקְשׁוּ אֶת נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ" (מלכים א' י"ט, י"ד).

בתגובה, ה' הטיל על אליהו שלוש שליחויות, שהיו עתידות להיות חלק מהמאבק בעבודת הבעל.

אליהו צווה למנות שלושה אנשים שתהיינה להם משימות שונות:

1. למשווח את חזאל למלך על ארם - "לֵךְ שׁוּב לְדֶרֶךְ מִדְבַּר דְּמֶשֶׁק וּבֹאֵת וּמִשְׁחָה אֶת חֲזָאֵל לְמֶלֶךְ עַל אֲרָם" (מלכים א' י"ט, ט"ו).
 2. למשווח את יהוא למלך על ישראל - "וְאֵת יְהוּא בֶן נִמְשִׁי תִמְשַׁח לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל" (מלכים א, י"ט, ט"ז).
 3. למנות את אלישע לנביא אחריו - "וְאֵת אֱלִישָׁע בֶּן שָׁפְטַי מֵאֲבֵל מַחֲוֵלָה תִמְשַׁח לְנָבִיא תַחְתֶּיךָ" (מלכים א' י"ט, ט"ז).
- אליהו מילא רק את השליחות האחרונה - מינוי אלישע לנביא.

את השליחות הראשונה למשווח את חזאל מילא אלישע (כמתואר במלכים ב', פרק ח').

להמלכת יהוא מינה אלישע את אחד מבני הנביאים והוא נשלח לרמות גלעד. אלישע ציווה את הנער למשווח את יהוא למלך ולומר לו: "כֹּה אָמַר ה' מִשְׁחָתֶיךָ לְמֶלֶךְ אֶל יִשְׂרָאֵל".

הנער הגיע לרמות גלעד וביקש לדבר עם יהוא בפרטיות. הוא יצק שמן על ראשו של יהוא, והוסיף וניבא לו על משימתו להכריז את בית אחאב. נבואת הנער חוזרת על נבואת אליהו שבה התבשר אחאב על עונשו בעקבות סיפור כרם נבות:

מלכים ב', ט', ו'-י' - נבואת הנער ליהוא	מלכים א', כ"א, כ"א-כ"ד - נבואת אליהו לאחאב
ו. כה אמר ה' אלקי ישראל משחתניך למלך אל עם ה' אל ישראל.	כא. הנני מביא אליך רעה ובערתי אחריך.
ז. והכיתה את בית אחאב אדניך ונקמתי דמי עבדי הנביאים ודמי כל עבדי ה' מיד איובל.	ובחרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועוב בישראל.
ח. ואבד כל בית אחאב והכרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועוב בישראל.	כב. ונתתי את ביתך כבית ירבעם בן נבט וכבית בעשא בן אחיה אל הכעס אשר הכעסת ותחטא את ישראל.
ט. ונתתי את בית אחאב כבית ירבעם בן נבט וכבית בעשא בן אחיה.	כג. וגם לאיובל דבר ה' לאמר הפלבים יאכלו את איובל בחל יורעאל.
י. ואת איובל יאכלו הפלבים בחלק יורעאל ואין קבר	כד. המת לאחאב בעיר יאכלו הפלבים והמת בשדה יאכלו עוף השמים

יהוא נשלח להכרית את בית אחאב. המשמעות של הכרתת בית אחאב, היא השמדת כל צאצאי אחאב. משמעות הביטויים: "משתין בקיר ועצור ועוב בישראל", היא שהזכרים ('משתין בקיר') לבית אחאב הם אלו שייענשו, וגם רכושם בבית ('עצור' בבית) ובשדה ('עזוב' בשדה) יושמד (מצודת דוד). בנבואה נזכר גם עונשה של איזבל, על פגיעתה בנביאי ה' ובנאמנים לעבודת ה'. מיד כשהנער סיים לומר את נבואתו הוא יצא וברח מהמקום. לאחר שעבדי יהוא הבינו שיהוא נמשח למלך על ישראל הם מיהרו ופרסו את בגדיהם לפניו, תקעו בשופר ואמרו "מלך יהוא". בהמשך נראה שיש ליהוא תפקיד נוסף: הכרתת עבודת הבעל. במובן זה יהוא ממשיך את המאבק בעבודת הבעל שהחל בו אליהו.

הצעה ללמידה:

1. היכרות עם האנשים שמוזכרים בפסוקים

הפסוקים מזכירים שמות של אנשים רבים. חלקם מוכרים וחלקם לא.

נבקש מהתלמידים לסמן את האנשים או קבוצות האנשים בפסוקים.

- ואלישע הנביא קרא לאחד מבני הנביאים ויאמר לו חגר מתניך וקח פך השמן הזה בידך ולך רמת גלעד.
- ובאת שמה וראה שם יהוא בן יהושפט בן נמשי ובאת והקמתו מתוך אחיו והביאת אותו חדר בחדר.
- ולקחת פך השמן ויצקת על ראשו ואמרת כה אמר ה' משחתניך למלך אל ישראל ופתחת הדלת ונסתה ולא תחפה.
- וילך הנער הנער הנביא רמת גלעד.
- ויבא והנה שרי החיל יושבים ויאמר דבר לי אליך השר ויאמר יהוא אל מי מפלנו ויאמר אליך השר.
- ויקם ויבא הביתה ויצק השמן אל ראשו ויאמר לו כה אמר ה' אלהי ישראל משחתניך למלך אל עם ה' אל ישראל.
- והכיתה את בית אחאב אדניך ונקמתי דמי עבדי הנביאים ודמי כל עבדי ה' מיד איובל.
- ואבד כל בית אחאב והכרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועוב בישראל.
- ונתתי את בית אחאב כבית ירבעם בן נבט וכבית בעשא בן אחיה.
- ואת איובל יאכלו הפלבים בחלק יורעאל ואין קבר ופתחת הדלת וינס.
- ויהוא יצא אל עבדי אדניו ויאמר לו השלום מדוע בא המשנע הזה אליך ויאמר אליהם אתם ידעתם את האיש ואת שיחו.
- ויאמרו שקר הגד נא לנו ויאמר כזאת וזאת אמר אלי לאמר כה אמר ה' משחתניך למלך אל ישראל.
- וימיהו ויקחו איש בגדו וישימו תחתיו אל גרם המעלות ויהתקעו בשופר ויאמרו מלך יהוא.

2. נבקש מהתלמידים למלא את הטבלה הבאה:

מקורות לעיון	שם האיש	מה ידוע לנו עליו מהמקורות	באיזה הקשר הוא מוזכר בפרק
מלכים א' פרק י"ט, פסוקים ט"ו-כ"א מלכים ב' פרק ב', פסוקים ט"ו-ט"ז	אלישע	- ה' ציווה על אליהו למשווח את אלישע לנביא תחתיו. - אלישע ליווה את אליהו מאז יציאתו מהגלגל עד לעלייתו בסערה לשמיים.	אלישע ציווה את אחד מבני הנביאים למשווח את יהוא למלך.
מלכים א' פרק י"ט פסוקים ט"ו-ט"ז	יהוא בן נמשי	ה' ציווה על אליהו למשווח את יהוא בן נמשי למלך על ישראל	אלישע ציווה את אחד מבני הנביאים למשווח את יהוא למלך.
מלכים א' פרק ט"ז, פסוקים כ"ט-ל"ג מלכים א' פרק כ"א פסוקים י"ז-כ"ב	אחאב	- מלך ישראל שעשה הרע בעיני ה'. הכניס את עבודת הבעל. - אליהו ניבא נבואה קשה עליו ועל ביתו.	יהוא הצטווה להשמיד את בית אחאב.
מלכים א' פרק ט"ז, פסוקים ל"א-ל"ב מלכים א' פרק י"ח פסוק י"ג מלכים א' פרק י"ט, פסוקים א'-ב'	איזבל	- אשת אחאב, הכניסה לממסד את עבודת הבעל. - הרגה את נביאי ה'. - רצתה להרוג את אליהו לאחר מעמד הר הכרמל.	יהוא צווה להרוג את איזבל.
מלכים א' פרק י"ב פסוקים כ"ו-ל"ג, פרק י"ד פסוקים ז'-י"א.	ירבעם בן נבט	מלך ישראל הראשון. עשה הרע בעיני ה'. בנה במות לעבודת ה' מחוץ למקדש.	גורל בית אחאב יהיה כגורל בית ירבעם.
מלכים א' פרק ט"ו פסוקים ל"ג-ל"ד, פרק ט"ז פסוקים א'-ה'	בעשא בן אחיה	מלך ישראל שהכרית את בית ירבעם. עשה הרע בעיני ה', והמשיך בחטאת ירבעם.	גורל בית אחאב יהיה כגורל בית בעשא.
מלכים ב' פרק ב' פסוקים א'-ז, ט"ו	בני הנביאים	קבוצות של אנשים שהתלקטו סביב הנביא ב"הכשרה" לזכות ולקבל נבואה.	הנער שנשלח בידי אלישע למשווח את יהוא למלך היה אחד מבני הנביאים.

נזכיר לתלמידים מיהו אלישע הנביא.

התלמידים שמעו לראשונה על אלישע כשהצטרף לאליהו אחרי מעמד הר חורב (מלכים א' פרק י"ט) ובעליית אליהו לשמיים (מלכים ב' פרק ב').

פרקי אלישע לא נלמדים ולכן היכרותם עם אלישע מועטת.

אפשר לצפות בסרטון קצר זה על דמותו של אלישע

<https://www.youtube.com/watch?v=wpyxdhenPDK>

3. המשימה שהטיל אלישע על הנער

נבקש מהתלמידים לעיין בטבלה הבאה:

הביצוע של הנער פסוקים ד'-י	הציווי של אלישע לנער פסוקים א'-ג'	
ד. וַיֵּלֶךְ הַנַּעַר הַנָּעֵר הַנְּבִיא רִמְתָּ גִלְעָד. ה. וַיָּבֹא וְהָיָה שָׂרִי הַחֵיָל יֹשְׁבִים וַיֹּאמֶר דָּבָר לִי אֵלֶיךָ. ו. הַיָּשָׁר וַיֹּאמֶר יְהוּא אֵל מִי מִכְּלָנִי וַיֹּאמֶר אֵלֶיךָ הַיָּשָׁר. ז. וַיָּקָם וַיָּבֹא הַבֵּיתָה וַיִּצֶק הַשֶּׁמֶן אֶל רֹאשׁ	א. חָגַר מִתְנַיֵּךְ וְקַח פֶּךְ הַשֶּׁמֶן הַזֶּה בְּיָדְךָ וְלֵךְ רִמְתָּ גִלְעָד. ב. וּבֹאֲתָ שָׁמָּה וְרָאָה שָׁם יְהוּא בֶן יְהוֹשָׁפָט בֶּן נִמְשִׁי וּבֹאֲתָ וְהִקְמַתָּ מִתּוֹךְ אֶחָיו וְהִבִּיאָתָּ אוֹתוֹ חָדָר בַּחֲדָר. ג. וְלָקַחְתָּ פֶּךְ הַשֶּׁמֶן וַיִּצְקֶתָ עַל רֹאשׁוֹ וְאַמְרָתָּ	הפעולות לפני דבר ה'
כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁחָתֶיךָ לְמֶלֶךְ אֶל עִם ה' אֶל יִשְׂרָאֵל. ז. וְהִכִּיתָה אֶת בֵּית אַחְזָב אֲדֹנֶיךָ וְנִקְמְתִי דָמֵי עֲבָדֵי הַנְּבִיאִים וְדָמֵי כָל עֲבָדֵי ה' מִיַּד אִיזָבֵל. ח. וְאַבְדָּ כָל בֵּית אַחְזָב וְהִכִּרְתִּי לְאַחְזָב מִשְׁתֵּינִ בְּקִיר וְעִצּוֹר וְעֹזָב בְּיִשְׂרָאֵל. ט. וְנָתַתִּי אֶת בֵּית אַחְזָב כְּבֵית יִרְבֶּעַם בֶּן נִבָּט וְכִבְיֵת בַּעַשָׂא בֶן אַחֲזִיה. י. וְאֵת אִיזָבֵל יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים בַּחֲלֹק יִזְרְעֶאל וְאִין קָבֹר	כֹּה אָמַר ה' מִשְׁחָתֶיךָ לְמֶלֶךְ אֶל יִשְׂרָאֵל	דבר ה'
וַיִּפְתַּח הַדֶּלֶת וַיָּנֶם.	וַיִּפְתַּח הַדֶּלֶת וַיִּנְסָתָה וְלֹא תִחַכָּה.	הפעולה אחרי דבר ה'

התבוננו בטבלה שלפניכם וענו:

- מהן הפעולות הראשונות שהנער מְצָנָה לעשות?
- מה ציווה אלישע את הנער לומר ליהוא ומה הנער אמר בפועל?
- האם תוכלו להסביר מדוע הנער הוסיף לכאורה מהדברים שצווה?
- האם מוכרים לכם הביטויים המוזכרים בדבריו? מהיכן? מדוע?
- מה מְצָנָה הנער לעשות לאחר שהוא ימסור את דבר ה' ליהוא? מדוע לדעתכם?

4. נבואת הנער ליהוא מורכבת משתי נבואות של אליהו:

- נבואת ה' לאליהו במעמד הר חורב (מלכים א' י"ט, ט"ז-י"ח).
- נבואת אליהו לאחזב בכרם נבות (מלכים א' כ"א, י"ז-כ"ד).

נבקש מהתלמידים לקרוא את שתי הנבואות ולהשלים:

נבואת ה' לאליהו במעמד הר חורב (מלכים א' פרק י"ט, פסוקים ט"ז-י"ח)

טו. וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו לֵךְ שׁוּב לְדַרְכְּךָ מִדְּבַר דָּמָשֶׁק
וּבֹאֲתָ וּמִשְׁחָתָה אֶת חֲזָאֵל לְמֶלֶךְ עַל אֲרָם.

טו. וְאֵת יְהוָה בֶּן נֶמְשִׁי תִמְשֹׁחַ לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל
וְאֵת אֱלִישָׁע בֶּן שָׁפְטַת מֵאֲבֵל מְחֹלָה תִּמְשֹׁחַ לְנָבִיא תַּחְתָּיִךְ.
יז. וְהָיָה הַנִּמְלֵט מִחֶרֶב חֹזֵא לַיָּמִית יְהוָה וְהַנִּמְלֵט מִחֶרֶב יְהוָה יָמִית אֱלִישָׁע.
יח. וְהַשְׂאֲרֵתִי בְיִשְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים
כָּל הַבָּרִכִּים אֲשֶׁר לֹא כָרְעוּ לַבַּעַל וְכָל הַפָּה אֲשֶׁר לֹא נָשָׁק לוֹ.

אליהו צווה למשווח את יהוא. שלוש האנשים שאליהו מצווה למשווח בפסוקים יילחמו בעבודת הבעל. תפקידו ההיסטורי של יהוא על פי הפסוקים: להילחם בעבודת הבעל.

נבואת אליהו לאחאב בכרם נבות (מלכים א' פרק כ"א, פסוקים י"ט-כ"ד)

יט. וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' הִרְצָחְתָּ וְגַם יִרְשָׁתָּ
וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה'
בְּמָקוֹם אֲשֶׁר לָקְחוּ הַכְּלָבִים אֶת דָּם נָבוֹת יִלְקֻוּ הַכְּלָבִים אֶת דָּמְךָ גַּם אֹתָהּ.
כ. וַיֹּאמֶר אַחְאָב אֶל אֱלִיהוּ הַמִּצְאֲתָנִי אִיבִי
וַיֹּאמֶר מִצְאֲתָנִי יַעַן הִתְמַכְרְךָ לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה'.
כא. הֲנִי מִבִּי אֵלֶיךָ רָעָה וּבְעֵרְתִּי אַחֲרֶיךָ
וְהִכְרַתִּי לְאַחְאָב מִשְׁתַּנִּין בְּקִיר וְעֶצוֹר וְעוֹבֵב בְּיִשְׂרָאֵל.
כב. וְנָתַתִּי אֶת בֵּיתְךָ כְּבֵית יִרְבֵּעַם בֶּן נִבְט וּכְבֵּית בַּעַשָׂא בֶן אַחֲזִיה
אֶל הַכְּעָם אֲשֶׁר הִכְעֵסְתָּ וַתַּחַטֵּא אֶת יִשְׂרָאֵל.
כג. וְגַם לְאִינוֹבֵל דִּבַּר ה' לֵאמֹר הַכְּלָבִים יֹאכְלוּ אֶת אִינוֹבֵל בְּחֹל יוֹרְעָאֵל.
כד. הַמֵּת לְאַחְאָב בָּעִיר יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים וְהַמֵּת בַּשָּׂדֶה יֹאכְלוּ עוֹף הַשָּׁמַיִם.

אליהו ניבא נבואה קשה על אחאב, על ביתו ועל איזבל.

תפקידו של יהוא על פי דברי הנער בפרק שלנו: להכרית את צאצאי אחאב (אחאב עצמו נהרג במלחמה ברמות גלעד מול הארמים), ולהרוג את איזבל.

בעקבות העיון בטבלה העלינו את השאלות הבאות:

- מדוע הוסיף הנער את דברי ה' לאלהיו ואת דברי אליהו לאחאב?
- מדוע מְצָנָה הנער לנוס לאחר שהוא מוסר את דבר ה' ליהוא?
- עיינו שוב בשתי הנבואות: האם פסוקים אלו נותנים מענה לשאלות? הסבירו.
- יש חשיבות באזכור הנבואה על בית אחאב. האזכור נתן תוקף וחיזק את דברי הנער.
- המלכת יהוא משמעותה הקמת בית מלוכה חדש בישראל, במקום מלכי בית עמרי, וזה שינוי דרמטי בממלכת ישראל. בכך העמיד הנער את עצמו בסכנה גדולה – נאמניו של בית המלוכה עלולים היו לפגוע בו, ולכן היה עליו לברוח משם.

5. אפשר להרחיב ולהסביר את הפער בין הציווי של אלישע לדברי הנער:

יהודה קיל ב'דעת מקרא':

"אפשר שאת הדברים אמר אלישע לנער, שיאמרם ליהוא בשעת המשיחה, אלא ששם קצרו הכתובים, וכאן, בשעת מעשה, פרשו. ואפשר שאלה הם דברי הנער הנביא, שזכה באותה שעה לנבואה".